

ARNE FÄLTHEIM:

Europarådet

Europarådet är en för de flesta okänd men värdefull organisation, menar ambassadören Arne Fältheim, numera i Malaysia och stationerad i Kuala Lumpur men till i höstas Sveriges representant vid Europarådet i Strasbourg. Han ger en kort beskrivning av dess tillkomst och syfte, medlemskrets och uppbyggnad. Han uppehåller sig också vid de stater som inte är med i Europarådet, alltså öststaterna, vilkas samhällskick inte precis bygger på demokratisk livssyn och skydd av de mänskliga rättigheterna. Han går in på den aktuella frågan, om EG skall göra Europarådet överflödigt. Själv tror han det inte. De har båda ännu länge sina egna uppgifter att lösa, och för övrigt har de goda relationer.

En kort men glädjande mening i den nya regeringens deklaration uttalar: "Förbindelserna med Europa fördjupas." Detta kan innebära att våra förbindelser med bl a Europarådet kommer att intensifieras.

Vad är Europarådet? Under min femåriga, i början av hösten 1976 avslutade tjänstgöring som Sveriges permanente representant vid organisationen stärktes jag mer och mer i min uppfattning att Europarådet dessvärre är en i Sverige så gott som helt okänd organisation utanför fackmännens snäva krets. Detta är så mycket mer beklagligt som organisationen gör ett gott arbete och har som en av sina ambitioner att – ej minst genom sin parlamentariska och kommunala förankring – hos breda folklager vinna gehör för organisationens främsta målsättning, som är Europas enande.

Europarådet växte fram ur kravet på ökat europeiskt samarbete efter det andra världskriget. Dess stadga undertecknades i London 1949. Huvudsyftet förklaras vara att "åvägabringa en fastare enhet mellan medlemmarna i avsikt att skydda och förverkliga de ideal och principer, vilka utgör deras gemensamma arv, och att underlätta deras ekonomiska och sociala framåtskridande". Europarådet bygger på grundidéerna om en demokratisk samhällssyn och skydd av de mänskliga rättigheterna. Exempel som Grekland kan nämnas. Efter militärkuppen 1967 nödgades landet utträda ur Europarådet och kunde först sedan en demokratisk författning återinförts välkomnas tillbaka.

Europarådet omfattar nu nära nog hela Västeuropa. Finland skulle kunna bli medlem den dag landet önskade – men avstår av

hänsyn till sin granne i öster. Spanien står av andra skäl också utanför; om utvecklingen går i rätt riktning kan dock porten öppnas relativt snart. Det har den numera gjort för Portugal, sedan den demokratiska utvecklingen där fullbordats. Tilläggas må att såväl Finland som Spanien och även Vatikanstaten (liksom tidigare Portugal) deltagit i vissa tekniska kommittéer och specialkonferenser.

Organisationen

Europarådet har sitt säte i Strasbourg, på gränsen mellan de forna arvfienerna Frankrike och Tyskland, ett beslut som tillmättes symbolisk vikt under London-konferensen 1949. Europarådet är uppdelat på en ministerkommitté och en rådgivande parlamentarisk församling, vilka betjänas av ett sekretariat på omkring 700 personer. Budgeten uppgår fn till omkring 130 milj kr (Sverige svarar för drygt 4%). Det är ett förbluffande litet belopp med tanke på organisationens mångskiftande och intensiva verksamhet.

Ministerkommittén består av medlemsstaternas utrikesministrar. Den samlas en dag vår och höst för diskussioner om aktuella frågor och viktigare beslut. Ministrarnas ställföreträdare möts däremot cirka 10 dagar i månaden och beslutar då i ministerkommitténs namn.

Den rådgivande, parlamentariska församlingen har 147 medlemmar, vilka oftast utses av de nationella parlamenten. Antalet delegater står i förhållande till staternas folkmängd och avspeglar de nationella parla-

mentens politiska sammansättning. Församlingen möts en vecka vinter, vår och höst. Dessemellan representeras församlingen av ett ständigt utskott, som fattar beslut i församlingens namn.

Församlingen avger rekommendationer och resolutioner till ministerkommittén och debatterar aktuella europeiska men även världspolitiska frågor. Församlingen inbjuder ofta regeringsmedlemmar ej blott från medlemsstaterna utan även från utomeuropeiska länder. Den spelar därigenom något av en roll som "Europas fönster mot världen", som den europeiska samtalspartner man litet varstans i världen efterlyser.

Verksamheten

Europarådet arbetar på en lång rad områden. Främst bör skyddet av de mänskliga rättigheterna nämnas. Det var organisationens första och i eminent grad betydelsefulla konvention. Den är unik i världen genom sina av den europeiska kommissionen och domstolen lämnade internationella garantier för individuella friheter och rättigheter. Av särskilt intresse – och en nyhet i den internationella rätten – är den enskilda rätt en medborgare har att göra framställningar mot sin egen regering under förutsättning att denna erkänt sådan klagorätt, vilket majoriteten av medlemsstaterna (däribland Sverige) gjort.

Senare tillkom den europeiska sociala stadgan. Den utgör i viss mån en pendang till den mänskliga rättighetskonventionen, men omgärdas ej av lika starka garantier.

På hälsovårdsområdet främjar Europarådet utbyte av medicinsk teknik och utrust-

ning. En europeisk blodbank har upprättats. Vissa av medlemsstaterna – numera även Sverige – deltar i utarbetandet av en europeisk farmakopé. De senaste åren har allt större uppmärksamhet ägnats åt bla invandrarnas problem, miljövården (det europeiska byggnadsvårdsåret var en skapelse av Europarådet), regionplaneringen och företagsdemokratien.

Samarbetet i fråga om lagstiftning är av största betydelse. Bland viktiga konventioner, som utarbetats, förtjänar nämnas de som rör fredlig lösning av tvister, bosättning, uppehålls- och arbetstillstånd, utbyte av och skydd för TV-program, förbud mot sk piratradiosändningar, utlämning, ömsesidig hjälp i brottmål, straff för trafikförseelser, obligatorisk bilförsäkring, kommersiell skiljedom, adoption, dubbelt medborgarskap samt utomäktenskapliga barns rättsliga ställning. På kultur- och utbildningsområdet finns ett särskilt råd för kulturellt samarbete. Även på detta område finns en rad konventioner, bla en om gemensamma inträdeskrav på universitetsnivå.

Europarådet har med framgång sökt förenkla passagen mellan medlemsländerna. Visum krävs ej längre, passtvangen har inskränkts och formaliteterna för medförda fordon väsentligt förenklats.

Europarådet har på senare år ägnat stor uppmärksamhet åt ungdomsfrågorna. Ett ungdomscentrum har upprättats, där kurser av olika slag äger rum, ej minst för ungdomsledare. Vidare har en ungdomsfond instiftats, som främjar ungdomsaktiviteter, vilka bedöms vara i linje med Europarådets syften.

En relativt ny tendens i det västeuropeiska samarbetet utgörs av de sk fackministerkonferenserna (justitieminister-, utbildningsminister-, familjeministerkonferenser etc). Europarådet svarar för deras sekretariat, och vissa samarbetsprinciper har fastlagts.

För några år sedan var Europarådets framtida roll föremål för intensiva utredningar mot bakgrunden av EG:s utvidgning med ytterligare tre Europarådsstater, Storbritannien, Irland och Danmark. Regeringarna konstaterade enhälligt att Europarådets uppgifter bestod. Emellertid borde organisationens struktur och arbetsmetoder anpassas till de djupgående förändringar som inträffat sedan dess tillkomst.

Debatten utmynnade i att ministerkommittén antog en resolution som öppnade vägen för den rationalisering resp markering av en skarpare profil av Europarådet, som påyrkats från bla svensk sida. Europarådets politiska potential bekräftades på nytt av ministrarna. Organisationen förblir sålunda en hörnsten i det europeiska samarbetet. För svensk del kan konstateras att vi ej minst av allmänpolitiska skäl har fortsatt intresse av och är beredda att bevaka Europarådets plats i det europeiska samarbetet.

Öststaternas ställning

Men, invänder kanske någon, Europa består ej bara av Västeuropa. Har Europarådet ej några kontakter med de östeuropeiska staterna?

Av vad som inledningsvis sagts om inträdeskraven i Europarådet framgår klart att dessa stater under överblickbar framtid ej

kan vinna medlemskap i organisationen. Vissa försök från Europarådets sida att få dem att i bestämda sammanhang delta i organisationens tekniska aktiviteter – t ex det europeiska byggnadsvårdsåret – har mött föga framgång. Samma gäller de östeuropeiska staternas intresse för den europeiska ungdomsfonden, som likväl medvetet konstruerades som en fristående organisation, just för att underlätta för utomstående stater att delta. På sina håll i Östeuropa betraktar man uppenbarligen ännu Europarådet som en relik från det kalla krigets dagar, som ett slags annex till NATO. En grundlig och tyvärr svårutrotbar missuppfattning.

Dock må noteras att i januari 1975 uppträdde för första gången en regeringsmedlem från en östeuropeisk stat – Jugoslaviens utrikesminister – inför Europarådets församling. Ytterligare kontakter i form av t ex rundabordskonferenser skall ej uteslutas. Det är även för tidigt att söka uttala sig om vad som kan följa av den stora Helsingforskonferensen om säkerhet och samarbete. Efter denna konferens finns det ju ännu större anledning än tidigare att hävda de grundidéer som Europarådet bygger på, nämligen den demokratiska samhällssynen och skyddet av de mänskliga rättigheterna.

Europarådet och EG

En annan tänkbar invändning mot Europarådets framtida roll är att EG, genom sin större "tyngd" och sina långtgående målsättningar och ambitioner, kommer att sakta men säkert överflygla Europarådet och göra

det skäligen överflödigt. Personligen är jag emellertid långtifrån säker på att utvecklingen kommer att gå i den riktningen utan tror snarare att Europarådet väl kommer att försvara sin plats.

Man kan å ena sidan konstatera att EG kämpar med sina väl bekanta svårigheter redan inom sina traditionella arbetsområden och sålunda har föga kraft att utvidga sin verksamhet till nya domäner. På den parlamentariska sidan kan noteras att EG-parlamentets debatter väsentligen rör sig om frågor av teknisk natur inom EG:s kompetensområden. Om planerna på ett direktvalt EG-parlament 1978 skulle möta en massiv uppslutning av de berörda folken, kommer dock självfallet EG-parlamentet att få en betydligt större tyngd och helt andra ambitioner än för närvarande.

På Europarådssidan går redan sedan åtskilliga år däremot Europarådsförsamlingens roll numera långt över vad som förutsågs i organisationens stadga. Församlingen nöjer sig ej med sina stadgeenliga aktiviteter – att vägleda ministerkommitténs verksamhet, att antaga rekommendationer och att spela en aktiv roll vid utarbetandet av konventioner. Den vill nu också medverka till att definiera Västeuropas position och ansvar i vad avser relationerna till såväl europeiska icke-medlemsstater som andra stater i världen och genom att inleda en dialog med dem. Den utgör också ett parlamentariskt forum för debatterna om andra mellanstatliga organisationers verksamhet, t ex OECD samt olika FN-organ. Europarådsförsamlingen och hela organisationen inriktar sig – vilket förtjänar kraftigt framhållas – mer

och mer på frågor om människans livskvalitet.

Därtill kommer, att för de nio Europarådsstaterna som ej tillhör EG (alltså bl a Sverige) förblir Europarådet den enda europeiska organisation, där de som fullvärdiga medlemmar och på jämlikhetsbasis kan delta i Europas enande på såväl det mellanstatliga som det parlamentariska planet. Dessa nio stater framhåller sålunda ständigt att Europa ej blott utgörs av EG och yrkar på att allt arbete inom Europarådets verksamhetsområden, som kan framgångsrikt fullföljas inom den större kretsen, måste ske där och ej inom den trängre EG-kretsen.

I relationerna mellan EG och Europarådet går man fram pragmatiskt. Goda person-

liga kontakter existerar mellan de bägge sekretariaten, vilket ger värdefulla informationer och gör det lättare att undvika dubbelarbete och friktioner. För att ytterligare stärka detta samarbete har Europarådet numera en officiell förbindelsebyrå hos EG, vars arbete börjat avsäta goda resultat.

Til syvende og sidst ligger det uppenbarligen i bägge organisationernas intresse att samexistera så väl som möjligt. "Getrennt marschieren, vereint schlagen". De arbetar ju i grunden för samma mål – ett enat, starkt, generöst och utåtriktat Europa, som ånyo skall kunna hävda sina intressen och ideal i en värld vars framtid ter sig alltmer oroväckande.

BERG & HJELT ADVOKATBYRÅ KB

Nybrogatan 9, 114 34 Stockholm.

Telefonväxel: 23 73 70.

Advokater; *Gunnar Berg, Richard W. Hjelt, Åke Hane-Weijman, Carl Patric Ossbahr och Erik af Petersens.*

Biträdande jurister: Jur. kand. *James Tuveson, Anders Berg och Mauritz Silfverstolpe.*